

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2014

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la gore nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go otlwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. (Diphošo di swanetše go bontšhwa). Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo otle. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le/e thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	D/Metšheneng ya poso.	(1)
	1.1.2	Bo ikepetše ka medu.	(1)
	1.1.3	Go gwahlafatša ekonomi ya naga ya Afrika-Borwa/Babeeletši ba ka gomiša dipeeletšo tša bona ka mo nageng.	(1)
	1.1.4	- Se bolela ka moo go hlaselwa/thubja ga metšhene ya ditšhelete go iphilego maatla/
- Se bolela ka moo bohodu bja ditšhelete metšheneng ya go ntšha tšhelete bo iphilego maatla ka gona/
- Se bolela ka bothata bjoo mmušo le Kgoro ya Tšhireletšo di lego go bjona bja go thubja/hlaselwa ga metšhene ya ditšhelete/di-ATM.	(Dintlha tše pedi fela) (2)
	1.1.5	Balekwa ba tla tšweletša maele a go fapana.
Mohlala:
- Di-ATM di tswalelwe ka morago ga nako ye e itšego.
- Go be le dikamera metšheneng ya go ntšha tšhelete, bj.bj.	(Ntlha e tee fela) (2)
	1.1.6	- Bana ba rutwe ka ga ditselanatselana tša go lwantšha bosenyi mo dikolong.
- Bana e be leihlo la setšhaba.
- Bana ba tsene sekolo.
- Bana ba ithute gore ba tle ba be le bophelo bjo bobotse.	(Tatelano ya magato) (1)

- 1.1.7 Se laetša gore tirišanommogo e tliša katlego.
Ge batho ba šomišana go ba bobebe go rarolla/fenya bothata.
(Tlhalošo e be ya maleba) (2)
- 1.1.8 Babeeletši ba tšea dithoto tša bona.
Go tla ba le bothata go gokagoketša babeeletši.
(Ntlha e tee fela) (2)
- 1.1.9 - Kahlolo ya bosenyi go tšwa mmušong e be bogale.
- Mmušo o lefe/putse bašomedi gabotse. (2)
- 1.1.10 Basenyi ba tla swarwa maphekwaneng ge go phuruputšwa difatanaga tša bona. (2)
- 1.1.11 Kgetho ya balekwa e tla fapana.
Mohlala: **Ee**. Ge setšhaba se ka loma mmušo tsebe ka basenyi le bosenyi, bosenyi bo ka fela.
Goba
Aowa. Ge maloko a setšhaba a ka se bone gore a šireletšegile ge a loma mmušo tsebe ka basenyi le bosenyi gona bosenyi bo ka se fele. (2)
- 1.1.12 - **Pefelo**
Ka moo bafaladi ba pharwago ka molato mabapi le bosenyi mme ba hlokofatšwa/gobatšwa.
Ka moo mmušo o šireletšago bafaladi ka gona etšwe ba senya ka nageng.
Goba
- **Kwelebohloko**
Bafaladi ba bethwa, go gobatšwa le go bolawa ke setšhaba go se na bohlatse bja go re ke bona ba sentšego. (2)
- 1.2 1.2.1 O laetša gore batho ba go thuthupiša di-ATM ba kotsi kudu. (1)
- 1.2.2 Yo a aperego difoto tša dinaletšana tše tharo/Lephodisa 1. (1)
- 1.2.3 Setšweletšwa sa tekatlhaloganyo le seswantšho bobedi di tšweletša ka mokgwa wo metšhene ya di-ATM e thubjago ka leano la go nyaka tšhelete.

Setšweletšwa sa tekatlhaloganyo se fa bana ba dikolo maele mola seswantšhong go sa fiwe thuto go bana ba sekolo.
(Ntlha ye tee fela) (2)
- 1.2.4 Letsogo la molao le nyefile/nyefišitšwe/letafetše.
Tlhokego ya mešomo.
Tirišo ya ditokelo bošaedi.
Bodiidi/Bohloki. (2)

- 1.2.5 Balekwa ba tla tšweletša dikakanyo tša go fapana. **Mohlala:**
Bošego ka gore gantši ditiragalo tša go thubja ga di-ATM di direga ka nako yeo. (2)
- 1.2.6 Ba fihlile ka morago ga tiragalo ka lebaka la gore ba tšere diswantšho go šetše go thubilwe. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Mohlala wa karabo:

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	Go ba le maikarabelo le tsebe ya go theeletša le go nyaka dikeletšo.	a	A be le kwešišo gammogo le maikarabelo mo a eletšwago.
2	Mofsa a be le tsebe, tsebo, tumo le tlhompho a nyake thuto ya mmakgonthe.	b	A rate thuto.
3	A hlomphe le go latela maele ao a hwetšwago.	c	A diriše tlhompho bjalo ka sebetša sa katlego.
4	Mofsa a be le maikemišetšo mošomong wa sekolo.	d	A dire mešomo ya sekolo ka mafolofolo.
5	O swanetše go ba le mekgwa ye mekaone ya go ithuta, e lego go bala ka go ikema, ka sehlopha gape le ka dihlophanahlophana.	e	A be le maikemišetšo a go ithuta gore a be le katlego.
6	Mofsa o swanetše go ikgaogantšha le mogofe.	f	A tlogele go dira dilo ka sethaka.
7	Katlego e ka ditelwa ke go kgoga metsoko, mabjala le diokobatši.	g	Le go efoga tšeo di mo fapošago tseleng ya katlego.

Mokgwa wa go swaya:

D = Dintlha, P = Polelo, M = Mantšu

- D = Dintlha tše šupa (7) tše tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)
- P = Polelo = (2) Tšhomišo ya polelo ya maleba = meputso ye mebedi (2)
- M = Mantšu (1) Palo ya mantšu go ya ka taelo = Moputso o tee (1)

Go ditsopolwa tšeo di nyakago lefoko ka moka, swaya ka tsela ye e latelago go tšwa meputsong yeo e abelwago dintlha le tšhomišo ya polelo:

1. Lefoko le tee goba a mararo ao a tsopotšwego – ga go kotlo.
2. Mafoko a mane goba a mahlano ao a tsopotšwego – ntšha moputso o tee.
3. Mafoko a a tshelago goba a a šupago ao a tsopotšwego – ntšha meputso ye mebedi.
4. Ntšha moputso o tee go tšwa go palomoka yeo e abetšwego dintlha le tšhomišopolelo ge palo ya mantšu e sa laetšwa goba ge go laeditšwe palo yeo e fošagetšego.

ELA HLOKO:

- Dikopafatšo di se šomišwe, eupša ge di tšwelela kakaretšong gona di balwe bjalo ka palo ya mantšu ao di a emetšego.
- Go hloka boithamelole le go ngwalolla = 4 meputso.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Dikarabong tša lefoko lel e phethagetšego, mopeleto wo o phošagetšego o tlo otlwa ge phošo e tšwelela mo go sebopepo sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Ge go lekwa kopafatšo, karabo e swanetše go bontšhwa ka nepagalo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka botlalo mafoko go ya ka taelo.
- Mabapi le dipotšišokopana tša go fapafapana tša go kgethwa, amogela BOBEDI tlhaka ya go nyalelana le karabo ya go nepagala LE/GOBA karabo ya go nepagala ya go ngwolwa ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 D/Seaparo sa monyanya. (1)
- 3.2 Fonte ye kgolo e tšweletša kgopolokgolo ya papatšo/maatlakgogedi mola fonte ye nnyane e thekga molaetša wo o tšweletšwago ke fonte ye kgolo. (1)
- 3.3 Leinakgopolo ke kgotlelelo.
Sekapolelo ke kemedi. (2)
- 3.4 Mmapatši o šomišitše lelahlelwa la lethabo leo le hlohleletšago. (2)
- 3.5 Myemyelo: e tšweletša kholofelo go babadi gore ge ba rutegile ba tlo hwetša mešomo ye mekaone. (2)
- 3.6 Ke a tumo - ba duma gore le bona ba rutege gore ba tle ba hwetše mešomo ye mekaone go swana le batho bao ba lego seswantšhong sa papatšo. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 A/Maikarabelo a barutiši/gadi. (1)
- 4.2 Bana ba ka ba bohlašana. (1)
- 4.3 Baitnuti ba mathomo ba bararo ba laetša/bonagala ba maketše gomme ba sa kwešiše seo morutišigadi a bolelago ka sona.
- Morutwana wa bone o thabile, o na le mafolofolo ebile o laetša a kwešiša seo morutišigadi a se botšišago. (2)

- 4.4 E laetša lerato/Go laetša lerato. (1)
- 4.5 Mo sekapolelong sa tshwantšhanyo go dirišitšwe lešalaina e lego 'lena' go laetša tlhompho. (1)
- 4.6 Rakhathuni o dirišitše lentšu le 'senatla' go laetša bogale, bokgoni le bohlale, boikokobetšo. (2)
- 4.7 Ee.
Sefahlego se šišitše ka lethabo.
O a myemyela.
Sefahlego se edile. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Boratapelo – Obakeng o tla ya boratapelo ka ge hlogo ya gagwe e sa tšee gabotse.
(Balekwa ba ka fa mafoko a bona) (2)
- 5.2 Hlogo >Ba-
Modu > -rut-
Moselana > -ana (3)
- 5.3 Mmušo o leka ka ditsela tše ntši.
Go bontšha ka mo mmušo o lekago go šoma ka maatla ka gona malebana le thuto ya bana. (2)
- 5.4 Mmethi – legoro la 1. (2)
- 5.5 Tlhompha – hlompha (1)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70